

Комунальний вищий навчальний заклад
«Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради

ISSN 2616-5597 (Print)

DOI 10.37915/pa.vi56

*ДО 80-РІЧЧЯ
КВНЗ «ХЕРСОНСЬКА АКАДЕМІЯ
НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»*

ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 56

ХЕРСОН

2024

Shuliar V. I.,

orcid.org/0000-0001-8643-0105

TECHNOLOGY OF PROBLEM LEARNING IN THE SYSTEM OF COMPETENCE LITERARY EDUCATION

The article highlights the author's view on problem-based teaching of literature. The technology of problem-based teaching of literature is built on the basis of competence. A number of concepts corresponding to the technology of problem-based learning are given. Their set makes up the following system: "problematic learning in the system of literary education of schoolchildren", "problematic situation during literary classes", "literary problem", "types of literary problems", "problematic literary situations: types, ways, stages of construction". The basic concept of "problematic situation" is highlighted. The conceptual apparatus is laid out. The essence of problem-based learning in the system of literary education of schoolchildren is revealed. The specifics of the problem situation during the literary lesson are determined.

A typological classification of literary problems is proposed for the first time. It contains three types: main, additional and auxiliary literary problems. Problematic literary situations are divided into types. They included: situation-problem, situation-complication and situation-dialogue. The stages of creating problematic literary situations are defined. There are three of them: 1) formulation of the problem; 2) solving the problem; 3) analysis of work done. Competency problem exercises for the integrated course "Literature (Ukrainian and foreign)" have been submitted. As an example, a fragment of an integrated literary class based on the technology of problem-based learning is developed. Emphasis is placed only on how to formulate the topic of a literary lesson. Such formulation should correspond to the problem and competence strategy of education. Emphasis is placed on the value component of literary study. A set of components for the literary competence of students-readers is proposed.

The indicated problem is prospective. The next research can be problematic literary situations for students-readers of the 8th grade. The object of development will be literary topics from the subjects "Ukrainian literature", "Foreign literature".

Key words: problem, problem situations, problem-based learning, types of literary problems, types of literary problems.

Дата надходження статті: 28.02.2024 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Гладішев В. В.

УДК 371.7

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi56.560>

Болотникова Т. Г.*,

orcid.org/0009-0003-2826-2491

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЗГІДНО З ДЕРЖАВНИМИ СТАНДАРТАМИ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 2011 ТА 2020 РР.

У статті здійснено аналіз результатів навчання фізкультурної освітньої галузі, які представлені в Державних стандартах базової середньої освіти 2020 року та базової і повної загальної середньої освіти 2011 року.

Державний стандарт – документ, який на основі української та світової педагогіки регулює систему освіти всіх рівнів, загальної середньої освіти зокрема, впроваджує інноваційні практики в систему освіти задля реалізації головної мети. Державний стандарт затверджується Кабінетом Міністрів України та переглядається раз на десять років. Останній перегляд Державного стандарту на відміну від Держстандарту 2011 року виділяє окремі освітні галузі –

*© Болотникова Т. Г.

інформатичну, соціальну і здоров'язбережну, громадянську та історичну, а також виокремлює фізичну культуру.

У роботі розкриваються та порівнюються мета й завдання, а також визначається компетентнісний потенціал освітніх галузей «Здоров'я і фізична культура» (2011 р.) та «Фізична культура» (2020 р.). Особлива увага приділяється вимогам, які висувуються до обов'язкових результатів навчання фізкультурної освітньої галузі; які формують соціальну та психофізичну сфери учнів, а також усвідомлення рухової активності для підтримання високого рівня стану здоров'я та задоволення у процесі фізичного виховання.

Наприкінці автором підсумовано вплив змін, які визначені Державним стандартом останньої редакції та впливають на розвиток базової середньої освіти в Україні.

Серед перспективних напрямків подальших досліджень особливу увагу потрібно приділити аналізу базового навчального плану, який є складовою частиною стандарту, типовим освітнім програмам та навчальним планам останньої редакції, затвердженим Міністерством освіти і науки України; умовам, які сприятимуть досягненню учасниками загальної середньої освіти встановлених результатів навчання.

Ключові слова: фізкультурна освітня галузь, державний стандарт, компетентність, знання, уміння, навички.

Постановка проблеми. Для ефективної побудови процесу навчання в закладі загальної середньої освіти потрібно проводити моніторинг та аналіз нормативно-правового забезпечення як соціально-педагогічного явища, оскільки за допомогою нього відбувається формування загального освітнього простору, а також постановлення сучасних цілей та завдань сфери освіти.

Побудова нормативно-правового забезпечення в освітньому закладі відбувається внаслідок певних процесів, що відбуваються в освітній практиці на державному рівні. Так, останнє десятиріччя держава активно реформує всі галузі, у процесі чого освітня галузь не є виключенням. 2017 рік став роком ухвалення Закону України «Про освіту», який визначає зміст, мову, види, принципи, структуру освіти [2]. Згодом, 2020 року, Верховною Радою України було ухвалено Закон «Про повну загальну середню освіту», що підписаний В. Зеленським та обґрунтовує систему загальної середньої освіти, її доступність й особливості освітнього процесу [3].

Моніторинг нормативно-правового забезпечення допоможе здійснити інтеграцію педагогічних, управлінських, соціально-економічних знань, а також виконати вимоги до функціонування самого навчального закладу.

Аналіз досліджень. Проблеми розвитку системи освіти в Україні, повної загальної середньої освіти зокрема, висвітлено в роботах І. Жеребило [4], С. Лондара [1], І. Рощіна [8] та ін. Систему освіти автори розглядають через призму різних підходів і досліджують усі аспекти функціонування системи.

Проте аналіз державних стандартів повної загальної середньої освіти, указаних у темі дослідження, та розгляд їхнього впливу на ефективність функціонування системи середньої освіти України, розглядаються вперше.

Мета статті полягає в аналізі основних положень і результатів навчання фізкультурної освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти 2020 року та Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти 2011 року та розгляді їхнього впливу на ефективність функціонування системи середньої освіти України.

Виклад основного матеріалу. Постановою № 898 Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року було ухвалено Державний стандарт базової середньої освіти [6], який згідно з даними Міністерства освіти і науки України [7] був переглянутий не пізніше 10-тирічного терміну від моменту ухвалення Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 зі змінами) [5] й почав застосовуватись від 1 вересня 2022 р. для учнів дванадцятирічної повної загальної середньої освіти.

Як і в державному стандарті 2011 року, так і 2020 року висувуються вимоги до загальної середньої освіти щодо формування компетентностей (табл. 1) та обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, які визначені певними освітніми галузями (рис. 1).

Аналізуючи зміни компетентнісного підходу двох стандартів, можна зазначити, що підхід до компетентностей та їх значення майже не змінився, проте відбулось об'єднання деяких, здоров'язбережної компетентності зокрема, яка цікавить нас у межах фізкультурної освітньої галузі й за Стандартом 2020 року входить до громадянської та соціальної компетентності – відповідальне ставлення до здоров'я, а також дотримання здорового способу життя.

Таблиця 1

Ключові компетентності Державного стандарту базової середньої освіти 2020 року й Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти 2011 року

Державний стандарт базової середньої освіти, 2020 рік		Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, 2011 рік		
1	вільне володіння державною мовою	1	уміння вчитися	Ключові компетентності
2	здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами	2	здатність спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами	
3	математична компетентність	3	математична та базові компетентності в галузі природознавства і техніки	
4	компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій	4	інформаційно-комунікаційна компетентність	
5	інноваційність	5	соціальна компетентність	
		6	громадянська компетентність	
6	екологічна компетентність	7	загальнокультурна компетентність	
		8	підприємницька компетентність	
7	інформаційно-комунікаційна компетентність	9	здоров'язбережна компетентність	
		10	комунікативна компетентність	
8	навчання впродовж життя	11	літературна компетентність	Предметні (галузеві)
		12	мистецька компетентність	
9	громадянські та соціальні компетентності	13	міжпредметна естетична компетентність	
		14	природничо-наукова і математична компетентність	
10	культурна компетентність	15	проектно-технологічна та інформаційно-комунікаційна	
		16	суспільствознавча компетентність	
11	підприємливість і фінансова грамотність	17	історична компетентність	
		18	здоров'язбережувальна компетентність	

Джерела: [5; 6].

У свою чергу вимоги до результатів навчання здобувачів середньої освіти визначаються освітніми галузями, деякі з яких дублюються, а деякі – виокремлюються.

Держстандарт 2020 р.

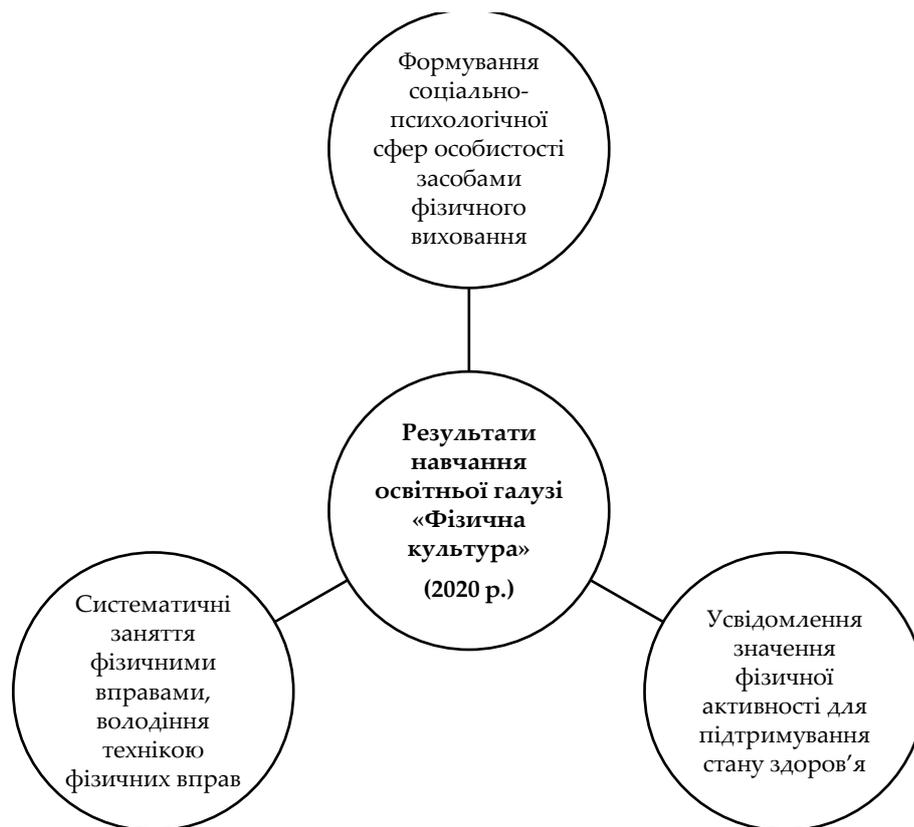
- мовно-літературна;
- математична;
- природнича;
- технологічна;
- мистецька;
- інформатична;
- соціальна і здоров'язбережувальна;
- громадянська та історична;
- фізична культура.

Держстандарт 2011 р.

- освітня галузь мови і літератури;
- мистецтво;
- математика;
- природознавство;
- технології;
- суспільствознавство;
- здоров'я і фізична культура.

Рис. 1. Освітні галузі держстандартів 2020 та 2011 рр.

На сьогодні згідно з оновленим стандартом освітня галузь із фізичної культури виділяється в окремий блок, що має назву «Фізична культура» і містить обов'язкові: загальні та конкретні результати навчання (рис. 2). Держстандарт 2011 року був менш конкретним, й окрім змістових ліній – здоров'я, фізична культура, безпека життєдіяльності, захист України і цивільна оборона [5] – та державних вимог до загальноосвітньої підготовки учнів нічого не висвітлював.

Рис. 2. Результати навчання в освітній галузі «Фізична культура» Держстандарту 2020 р.

Однією з важливих категорій Держстандарту 2020 р. є визначені та чітко зазначені орієнтири оцінювання окремо для 5–6 та 7–9 класів, що дозволяє оцінити рівень навчальних досягнень учнів, своєчасно виявити прогалини у знаннях та мінімізувати їх.

Вартий уваги і компетентнісний потенціал, який в рамках ключових компетентностей (екологічна компетентність, підприємливість і фінансова грамотність, вільне володіння державною, рідною та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя, інноваційність, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність) презентує вміння та ставлення, які необхідні для стовідсоткового опанування освітньої галузі «Фізична культура».

Базові знання, які необхідні учням 5–9 класів для опанування фізкультурної освітньої галузі, представлені на рис. 3.

Рис. 3. Базові знання фізкультурної освітньої галузі

Висновки. Кожен день життя в сучасному світі приносить нові зміни, до яких необхідно адаптуватися, підлаштовуватися, формувати нові компетентності, змінювати себе. Держава, як відповідальний орган за життєдіяльність людини, формує нормативно-правову базу, яка сприяє нормативно-правовому забезпеченню всіх сфер життя дорослих та дітей, сфери освіти зокрема. Зміни в законах, постановах, стандартах, програмах і планах призводять до формування нової моделі навчання, нового підходу, наприклад такого як «Нова українська школа».

Аналіз основних положень і результатів навчання фізкультурної освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти 2020 року та Державного стандарту базової й повної загальної середньої освіти 2011 року дає змогу оцінити ефективність функціонування системи середньої освіти України. Визначені та чітко зазначені принципи й компетентності, методи та форми, базові знання й уміння прогнозовано підвищать якість навчання, змінюючи «радянський» напрямок освіти на європейський. Це може бути доведено в подальших наукових розвідках.

Список використаних джерел:

1. Актуальні питання реформування освіти в Україні : монографія / за ред. С. Л. Лондара; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2018. 246 с.
2. Верховна Рада України: Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n2>
3. Верховна Рада України: Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Жеребило І.В. Проблеми розвитку системи освіти в Україні: фінансові аспекти. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2018. № 4. С. 105-111.
5. Кабінет Міністрів України: Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/244862959>

6. Кабінет Міністрів України: Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
7. Міністерство освіти і науки України: Загальна середня освіта, Державні стандарти. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>
8. Рошчін І. Г. Теорія і практика загальної фізичної підготовки старшокласників загальноосвітніх шкіл України (1932–2011 рр.) : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.01 / Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2016. 468 с.

References:

1. Londara, S. L. (Ed.). (2018). *Aktualni pytannia reformuvannia osvity v Ukraini* [Current issues of education reform in Ukraine]. Kyiv [in Ukrainian].
2. On Education, Law of Ukraine. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n2> [in Ukrainian].
3. On comprehensive general secondary education, Law of Ukraine. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
4. Zherybylo, I. V. (2018). Problemy rozvytku systemy osvity v Ukraini: finansovi aspekty [Problems of the development of the education system in Ukraine: financial aspects]. *Visnyk of Sumy State University. Economy series*, 4, 105–111 [in Ukrainian].
5. State standard of basic and comprehensive general secondary education. *Cabinet of Ministers of Ukraine*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/244862959> [in Ukrainian].
6. State standard of basic secondary education. *Cabinet of Ministers of Ukraine*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> [in Ukrainian].
7. General secondary education, State standards. *Ministry of Education and Science of Ukraine*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> [in Ukrainian].
8. Roshchin, I. H. (2016). *Teoriia i praktyka zahalnoi fizychnoi pidhotovky starshoklasnykiv zahalnoosvitnikh shkil Ukrainy (1932–2011)* [Theory and practice of general physical training of senior secondary school students of Ukraine (1932–2011)]. Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Ternopil [in Ukrainian].

Bolotnykova T. H.,
orcid.org/0009-0003-2826-2491

ANALYSIS OF LEARNING RESULTS IN THE PHYSICAL EDUCATION FIELD ACCORDING TO THE STATE STANDARDS OF BASIC SECONDARY EDUCATION (2011 & 2020)

The results of training in the field of physical education, which are represented in the State Standards of Basic Secondary Education of 2020 and Basic and Comprehensive General Secondary Education of 2011, have been analysed in the article.

The state standard is a document that, based on Ukrainian and world pedagogy, regulates the education system at all levels, general secondary education in particular, and introduces innovative practices into the education system in order to achieve the main goal. The state standard is approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine and revised once every ten years. The latest revision of the State Standard, in contrast to the State Standard of 2011, singles out separate fields of education such as informational, social and health, civic and historical, and also distinguishes physical culture.

The purpose and tasks have been revealed and compared, as well as the competence potential of the educational fields "Health and physical culture" (2011) and "Physical culture" (2020) has been determined. Particular attention is paid to the requirements that are put forward to the mandatory results of training in the field of physical education; which form the social and psychophysical spheres of students, as well as the awareness of motor activity to maintain a high level of health and satisfaction in the process of physical education.

The impact of the changes that are defined by the State Standard of the latest edition and affect the development of basic secondary education in Ukraine have been summarized in the article.

Among the promising areas of further research, special attention should be paid to the analysis of the basic curriculum, which is an integral part of the standard, typical educational programs and curricula of the latest edition, approved by the Ministry of Education and Science of Ukraine; conditions that will contribute to the achievement of the established learning outcomes by participants of general secondary education.

Key words: physical education field, state standard, competence, knowledge, ability, skills.

Дата надходження статті: 29.02.2024 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Роцін І. Г.

УДК 373.3/5:81'246.2

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi56.558>

Лотфі Гаруді Г. С.;
orcid.org/0000-0001-6713-9056

ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІЛІНГВАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті висвітлено глобальні тенденції білінгвальної освіти в сучасному полікультурному просторі. Обґрунтовано доцільність підвищення творчого ставлення до провідних засад та змісту білінгвальної освіти. Виокремлено доцільність варіативності білінгвальної освіти, оскільки кожен регіон має свої мультимовні особливості. Визначено, що гармонізація суспільного та особистісного за умов білінгвізму спирається на зростання ролі неформальної освіти, рамки якої не такі жорсткі, як для державних закладів освіти. Висвітлено розвиток дослідницького середовища, коли явища білінгвальної освіти аналізуються та спрямовуються на пошук позитивного досвіду у цій сфері. Показано потребу узгодження ідей білінгвізму з розвитком мультимовної освіти, коли в невеликому регіоні існують мовні групи, які не спроможні сформувати власну окрему школу. Виокремлена важлива тенденція, яка передбачає спротив уніфікації та бюрократизації білінгвальної освіти, коли у професорсько-викладацькому складі чи колективі вчителів значну частину часу займає робота з документацією, зменшуючи час на виконання безпосередніх обов'язків педагога. Виявлено вплив інформаційно-комунікаційних технологій та дистанційної освіти на розвиток білінгвальної освіти, їхні позитивні й негативні тенденції (легкодоступні перекладачі, використання штучного інтелекту, втрата інтересу до своєї етнічної мови і до вивчення іноземних мов тощо). Проаналізовано зміни вимог до сучасного викладача та до його функцій на якісному рівні, коли викладач перетворюється на проміжну ланку між студентом і базами знань, які закладені в Інтернеті і бібліотеках. Ураховано такі тенденції, як зростання мобільності студентів та вплив на освіту демографічних змін. Висвітлено роль збільшення гнучкості освітньої системи та освітнього простору. Визначено, що окрім глобальних тенденцій розвитку білінгвальної освіти наявні й локальні тенденції. Проаналізовано особливості виховного процесу на прикладі Японії, де накопичено позитивний досвід, який варто перейняти і поширити, особливо щодо виховного процесу й розвитку народознавчих традицій, на відміну від регіонів із космополітичними поглядами на освіту.

Ключові слова: тенденції, глобальні тенденції, розвиток, білінгвальна освіта, полікультурне середовище, варіативність, мультимовність, викладач, мобільність.

Постановка проблеми. Білінгвізм формується у процесі усвідомлення іноземних мов, що презентують студентів нову, незнайому для нього картину світу. Сприйняття цієї нової картини світу відбувається в результаті зіставлення явищ культури та мовних явищ